

Redaktionelt forord

Kunstfagene har ikke længere forsteret til kreativitetsbegrebet. Men i den såkaldte kognitive kapitalismes tidsalder, hvor den globale konkurrence på innovation, kreativitet og viden er blevet en slags ny stor fortælling, har kunstfagene stadig en vigtig rolle at spille – det er i det mindste den ubeskedne holdning, som ligger bag denne publikations bidrag. Kunstfagenes bidrag til kreativitetsdiskursen kan fungere som ressource for nye former for erkendelsesmæssig og økonomisk fremskridt, men også som en nødvendig torn i øjet på et samfund, der forsøger at blive transparent for sig selv, eller som en sten i skoen for en løber, der har tendens til at glemme, hvorfor han løber.

Dette særnummer af Peripeti er et af resultaterne af et forskningskollokvium på Institut for Æstetiske Fag (nu en del af Institut for Æstetik og Kommunikation), der siden 2009 har diskuteret betingelser og retninger for aktuel forskning i *kreative processer* med et kunstvidenskabeligt afsæt. Der har været tale om et mødested for ganske forskelligartede projekter, hvilket denne publikation også afspejler, men fællesnævneren for disse projekter er for det første, at de på hver deres måde beskæftiger sig med, hvordan kreative processer kan generere viden i et samfund. For det andet, at de på forskellig vis forsøger at etablere en slags platform at tale fra, der hverken indtager en ubetinget affirmativ position – og således gør begreber som kreativitet eller kunstnerisk forskning til naive floskler – eller bliver en nostalgisk kritik, som udelukkende begræder den senmoderne økonomiske og videnskabelige rationalitets erobring af såkaldt 'positive eksternaliteter' – herunder den kreative og kritiske virksomhed, som kunstfagene traditionelt har følt et særligt ejerskab for.

Spørgsmålet er, hvordan en sådan position midt imellem den kritiske og den affirmative kreativitetsforskning kan formulere sig selv positivt. Det rummer denne udgivelse flere – ikke helt afstemte, men heller ikke direkte modstridende – bud på. Artiklerne arbejder med problemstillingen på forskellige niveauer og i forskellige kontekster, men det er i alle tilfælde kunsten – ikke som filosofisk domæne, men som en flerhed af praksisformer – der udgør det afgørende forankringspunkt, både for de teoretiske og de case-baserede analyser af kreativ vidensproduktion og videnskabelig kreativitetsforståelse.

Særnummeret har en overordnet tredelt struktur, idet vi har organiseret analyserne som Teorianalyser, Caseanalyser og Kreative taktikker. Teorianalyserne overvejer, udarbejder og positionerer bestemte analytiske greb, idet forholdet mellem det videnskabelige og det kreative, kunstnerisk skabende er overordnet tema og problemstilling. Caseanalyserne er eksempler på, hvordan samme problem kan håndteres konkret i analyse af kreative processer. Kreative taktikker er endelig artikler, der giver eksempler på kunstens aktuelle udvikling af kreative rammer og *constraints*.

Jan Løhmann Stephensen åbner teorianalytisk med artiklen "Kreativitet og videnspolitik – perspektiver på kreativitetsbegrebets indtog i og relevans for universitetets vidensproduktion". Artiklen giver en indføring i kreativitetsbegrebet ved at stille skarpt på den måde, som kreativitet og viden i de senere år er blevet vævet ind i hinanden i diskursen om universitetet og dets samfundsmæssige rolle. I artiklen analyserer Løhmann baggrunden for denne konceptuelle sammensmeltning og lancerer et bud på, hvordan videnskabens tiltagende skabende karakter skal forstås.

De øvrige teorianalytiske artikler lægger sig i Løhmanns kølvand ved at give forskelligartede bud på, hvordan kreativitetsbegrebets indflydelse på hhv. viden og praksis kan lede til nye teoretisk-analytiske greb.

I “Kunstbaseret forskningspraksis – En systemteoretisk analysestrategi” foreslår Thomas Rosendal Nielsen en måde at tænke forholdet mellem kunst og videnskab på i tilrettelæggelsen og vurderingen af kunstbaseret forskningspraksis. Rosendal Nielsen forholder sig kritisk til syntesedannelser mellem kunstnerisk og videnskabelig vidensproduktion og forsvarer i stedet håndteringen af kunst og videnskab som to adskilte, men præcist koblede styringsprincipper i en kreativ proces, der udnytter forskellen mellem kunst og videnskab strategisk til at facilitere udvikling.

Birgitte Stougaard Pedersen tager samme tråd op i artiklen “Lytning og læsning som kreative processer?” og drøfter, hvordan kunstneriske og videnskabelige praksisformer kan relateres uden at medieres. Med artiklen indtager Stougaard Nielsen en fænomenologisk position, som bl.a. slår til lyd for, at lyttestrategier kan struktureres metodisk – med kreative greb – som ‘rand’semantiske, fænomenologiske dimensioner. Artiklen undersøger operative og teoretiske aspekter af kreative læse- og lyttestrategier og drøfter muligheden for at træde ind i og ud af rollen som fænomenologisk lyttende betragter.

I Nina Grams artikel, “iPod-film som kreativ forskningsmetode. Om at undersøge den æstetiserende iPod-lytning ved hjælp af kreative processer og produkter”, undersøger Nina Gram sin egen produktion og det efterfølgende analytiske arbejde med en såkaldt iPod-film, der illustrerer en cykeltur gennem København med musik i ørerne. I lighed med Birgitte Stougaard Pedersens artikel betragter Gram forskningsprocessen i et dobbeltblik: hun undersøger, hvordan objektets form, den mobile lytning, kan bidrage til udvikling af en analysemetode med særlig sensibilitet for netop dette objekt. På samme tid eksperimenterer hun som forsker med at skabe en multisensorisk oplevelse, som afvikles under særlige omstændigheder og er tilsat bestemte musikalske kombinationer. Endelig drøfter hun muligheden for at bevæge sig bevidst mellem komplekse metodiske niveauer som forsker.

Nummerets efterfølgende case-analyser kan ses som eksempler på, hvordan de niveauskift, som Gram fremanalyserer, kan praktiseres.

Særnummerets caseanalyser indledes af Ansa Lønstrup med artiklen “Stemme, lytning og kreativitet – En metodologisk undersøgelse baseret på 2 cases”. I artiklen sammentænker Lønstrup sin mangeårige praksiserfaring – systematisk iscenesættelse og afprøvning af lytte- og stemmeaktivitet i et pædagogisk perspektiv – med et aktuelt eksempel på markant dansk satireunderholdning, *Rytteriet*, som opererer med basis i stemmekarakterer og stemme-imitation. På baggrund af caseundersøgelsen af kreativt *lytteri* og kreativ stemmeproduktion drøfter Lønstrup, hvordan vi kan forstå stemme og lytning som led i kreativitet og skabelse: af mulige og fiktive personfigurer samt af os selv og vores væren i og viden om verden.

Ida Krøgholt bidrager med artiklen “Ledelse af kreativ tænkning. Teaterkreativitet for erhvervslivskursister”. Artiklen beskæftiger sig med de udfordringer, kunstfagene møder, når kunstens kreative former overføres til andre steder og kontekster. Artiklens centrale analyseobjekt er en teaterfagligt forankret kreativ proces udført for erhvervslivskursister på Aarhus Universitet. Artiklen undersøger gennem case-analysen, hvordan æstetisk ‘andethed’ kan struktureres og faciliteres til kursister i erhvervslivet og giver et bud på, hvordan vi kan beskrive den æstetiske ydelse af en sådan proces.

I artiklen “Udvikling=kreativitet? Scenekunstnerisk udvikling betragtet som en kreativ proces”, inddrager Louise Ejgød Hansen udvalgt operativ kreativitetsteori i en undersøgelse af rammerne for scenekunstnerisk udvikling. I artiklen analyserer hun en igangværende proces med at facilitere scenekunstarbejde i Scenekunstnetværket i Region Midtjylland (SceNet), der i en treårig projektperiode blandt andet har scenekunstnerisk udvikling som en overordnet strategi.

Artiklerne om kreative taktikker indledes af Lone Koefoed Hansen. I “Ubekymrighedens taktik: Om garn, it og flygtigt anarki” undersøger Lone Koefoed Hansen to DIY-workshops (Do-it-yourself, eller gør-det-selv), som hun har deltaget i på IT-konferencer. Hun kaster dermed lys på begivenheder, hvor hverken materialer eller metoder er gængse i forhold til, hvad man er vant til på sådanne begivenheder. Gennem sin case fremhæver Koefoed Hansen det særegne i måden at performe verden på. Dels fordi materialerne og tilgangen er helt anderledes end, hvad man ‘normalt’ ser, og dels fordi denne workshoptype fungerer som en ‘midlertidig autonom zone’, hvor alternative virkeligheder og fremtider kan formuleres gennem kreativ handling, der benytter ubekymrigheden som kreativ taktik.

Erik Exe Christoffersen runder særnummeret af med artiklen “Kreative tragikere. Spilleregler i projektsamfundet”. Christoffersen analyserer de kreative begrænsningsstrategier, der er blevet brugt og udtænkt af leder af manuskriptuddannelsen på Den Danske Filmskole, Mogens Rukov, og af instruktørerne Lars von Trier og Jørgen Leth. Endvidere analyseres Trier og Leths film *De fem benspænd* (2003) for dens brug af arbitrære spilleregler i en kreativ proces. Christoffersen ser dels benspænds-æstetikken som udtryk for en tragikers kreative taktik og dels som det såkaldte projekt-menneskes taktiske håndtering af projektsamfundets udfordringer.